

لردگان در سیرتاریخ

نویسنده :

دکتر ساسان طهماسبی کهیانی

«عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور»

سرشناسه	طهماسبی کهیانی، ساسان . ۱۳۵۷
عنوان و نام پدید آور	لردگان در مسیر تاریخ، دکتر ساسان طهماسبی کهیانی
مشخصات نشر	قم، آوای منجی ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	۳۴۴ ص
شابک	ISBN ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۰۲-۱۰-۹
وضعیت فهرست نویسی	۳۵۰۰۰ ریال
موضوع	فیفا
موضوع	بختیاری - تاریخ
رده بندی کنگره	لردگان - تاریخ
رده بندی دیویی	DSR ۲۱۱۹ / ۹ ط ۴ ر / ۱۳۹۰
کتابشناسی ملی	۹۵۵ / ۹۴۳۳
	۲۲۴۲۰۵۶:

لردگان در مسیر تاریخ

مؤلف: دکتر ساسان طهماسبی کهیانی (عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور)

ناشر: آوای منجی

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۰

شمارگان: ۵۰۰۰ جلد

چاپخانه: ظهور

قیمت: ۳۵۰۰ تومان

شابک: ISBN ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۰۲-۱۰-۹

کلیه حقوق این کتاب برای ناشر محفوظ می باشد.

مرکز بخش:

قم. خیابان ۱۰ معلم - کوچه ۵ (شهید فلسفی) پلاک ۴

انتشارات آوای منجی: همراه: ۰۹۱۲۶۵۱۸۰۳۶ - تلفن: ۷۷۴۸۳۷۰

فهرست مطالب

۷	مقدمه

فصل اول: لردگان از آغاز تا عصر صفوی

۹	پیش از تاریخ
۱۴	از عیلامی ها تا پایان ساسانیان
۱۷	قرون نخستین اسلامی
۲۱	دوران اتابکان لر بزرگ
۲۸	پی نوشت های فصل اول

فصل دوم: لردگان از صفوی تا قاجار

۳۱	شکل گیری ایل بختیاری
۳۸	تقسیم بندی ایل بختیاری به هفت لنگ و چهارلنگ
۴۰	دوره صفوی
۵۰	حمله افغان ها به لردگان
۵۴	دوره ی افشاریه
۵۶	دوره ی زندیه
۵۹	پی نوشت های فصل دوم

فصل سوم : لردگان در دوره قاجار

۶۱	۱. از آغاز قاجاریه تا مرگ حسین قلی خان ایلخانی
۶۲	اسدخان عکاشه
۶۳	آغاز کار خوانین جانکی
۶۵	دختر جانکی زن شاه بود
۶۷	اتحاد خوانین جانکی و عکاشه
۶۷	محمدتقی خان چهارلنگ (کنورسی)
۷۰	رابطه خوانین جانکی با محمدتقی خان کنورسی
۷۵	حسین قلی خان ایلخانی
۸۰	رسم خان و علی محمدخان جانکی
۸۱	موسی خان عکاشه و جانشینانش
۸۶	حد بین ملی حان ایلخانی و فلارد
۹۶	۲. از مرگ حسین قلی خان ایلخانی تا انقراض قاجاریه
۹۶	ح - ح - میر قلی خان قوامی و خانجان خان قوامی
۹۷	ح - ح - آله خرد عکاشه و مخالفانش

۹۹	..... اسکندر خان عکاشه
۱۰۲	..... زمان خان و محمدرضا خان جانکی
۱۰۵	..... علی محمدخان، عباس قلی خان و اسفندیارخان جانکی
۱۰۶	..... حکایت نصیرخان
۱۱۴	..... انقلاب مشروطیت
۱۱۹	..... بختیازی‌ها در اواخر دوره قاجار
۱۲۲	..... پی‌نوشت‌های فصل سوم:

فصل چهارم: لردگان در دوره پهلوی

۱۲۹	..... ۱. دوره رضاشاه
۱۳۰	..... بختیازی‌ها و رضاشاه
۱۳۱	..... خوانین جانکی در دوره رضاشاه
۱۴۷	..... قیام علی‌مردان خان چهارلنگ (شیرعلی مردان)
۱۵۶	..... دستگیری سران بختیازی توسط رضاشاه
۱۶۰	..... خلع سلاح و اسکان عشایر لردگان
۱۷۰	..... پاسگاه‌های امنیه لردگان در دوره رضاشاه
۱۷۳	..... حکام و بخشداران لردگان (۱۳۲۰-۱۳۱۲ش)
۱۷۸	..... ۲. دوره محمدرضا شاه
۱۷۹	..... سران و طوایف سه دهستان لردگان
۱۹۰	..... ناامنی و هرج و مرج در لردگان پس از رضاشاه
۱۹۸	..... اولین شورش ابوالقاسم خان (۱۳۲۰ش)
۲۰۶	..... اولین دوره حکومت ابوالقاسم خان (۱۳۲۲-۱۳۲۱ش)
۲۱۰	..... دومین شورش ابوالقاسم خان (۱۳۲۲ش)
۲۱۳	..... دوران حکومت مرتضی قلی خان صمصام
۲۱۵	..... لشکرکشی جهانشاه خان صمصام به جانکی
۲۲۰	..... سومین شورش ابوالقاسم خان (۱۳۲۴ش)
۲۲۲	..... دومین دوره حکومت ابوالقاسم خان (۱۳۲۶-۱۳۲۴ش)
۲۲۴	..... جنگ ریگ و بویراحمد
۲۲۷	..... پایان قدرت خوانین دورکی
۲۲۹	..... چهارمین شورش ابوالقاسم خان (۱۳۳۲-۱۳۳۱ش)
۲۳۳	..... تداوم ناامنی و هرج و مرج تا سال ۱۳۳۲ش
۲۳۷	..... لردگان در تقسیمات کشوری دوره پهلوی
۲۳۹	..... جمعیت لردگان در دوره پهلوی
۲۴۷	..... پی‌نوشت‌های فصل چهارم

فصل پنجم: تاریخ تحولات دینی و فرهنگی لردگان

۲۵۹	..... دین و مذهب
۲۶۷	..... فقها و محدثین لردگان
۲۶۸	..... مکتب‌خانه‌های لردگان
۲۷۰	..... تاریخ آموزش و پرورش رسمی لردگان
۲۸۴	..... پی‌نوشت‌های فصل پنجم
۲۸۶	..... نتیجه:
۲۸۷	..... فهرست منابع و مآخذ
۲۹۷	..... پیوست‌ها

www.ketab.ir

مقدمه

لردگان یکی از نخستین زادگاه‌های تمدن بشری در فلات ایران به شمار می‌رود. وجود تپه‌های باستانی چند هزارساله و همچنین کاوش‌ها و یافته‌های باستان‌شناسی در نیم قرن اخیر، خود گواهی روشن برای اثبات این مطلب است. با این وجود، هنوز اطلاعات ما در مورد تمدن لردگان پیش از تاریخ، بسیار اندک و ناقص است و این نقصان، در مقیاس بالاتری در مورد وضعیت لردگان در دوره‌های عیلامی، هخامنشی، اشکانی و ساسانی نیز دیده می‌شود، در حالی که شواهد تاریخی بیانگر آن است که لردگان در این دوره‌ها، از تمدنی پیشرفته و پررونق برخوردار بوده است. علاوه بر این موارد، منطقه لردگان در قرون نخستین اسلامی نیز - براساس نوشته‌های کتب جغرافیایی آن دوره - از لحاظ فرهنگی و اقتصادی وضعیت مناسبی داشته است، در این دوران، شهر لردگان یکی از مهم‌ترین شهرهای حوزه جنوبی زاگرس و تنها شهر استان فعلی چهارمحال و بختیاری بوده است.

در دوران حاکمیت اتابکان لر بزرگ نیز - علیرغم مسائل و مشکلاتی مانند حمله مغول و ویرانگری‌های تیمور - این وضعیت کماکان باقی بود، ولی از اوایل قرن نهم، در نتیجه هرج و مرج و آشفتگی‌هایی که سراسر بختیاری را فرا گرفت، منطقه لردگان نیز به شدت آسیب دید و شهر لردگان ویران شد. از این زمان بود که کوچ‌نشینی و زندگی ایلی، جای شهرنشینی و یکجانشینی را گرفت و این روند تا دوره صفوی نیز ادامه داشت.

لردگان در دوره صفوی، شاهد تحولات زیادی بود که از جمله مهم‌ترین آن‌ها، شکل‌گیری ایل بختیاری و حاکمیت خوانین عکاشه در خان‌میرزا بود. پس از مرگ نادرشاه افشار، خوانین مال‌احمدی نیز در فلارد مستقر شدند. در دوره‌ی زندیه تا اوایل قاجاریه، جانکی نیز توسط خوانین عکاشه اداره می‌شد، ولی پس از این زمان، خوانین جانکی به قدرت رسیدند؛ بنابراین در دوره قاجاریه، لردگان به سه بخش جانکی، خان‌میرزا و فلارد تقسیم شده بود.

با روی کار آمدن رضاشاه، خوانین بختیاری به تدریج قدرت خود را از دست دادند و در پی آن، خوانین سه دهستان لردگان از حکومت عزل شدند و مأمورین دولت مرکزی با عناوین بخشدار نظامی و کشوری، زمام امور را در دست گرفتند. پس از دوران حکومت رضاشاه، نفوذ دولت مرکزی در این منطقه کاهش یافت و در سراسر لردگان هرج و مرج و ناامنی رایج شد و خوانین و کلانتران محلی، دوباره قدرت گرفتند. این روند تا سال ۱۳۳۲ شمسی ادامه داشت.

حجم اطلاعات درباره‌ی وقایع لردگان، در مقاطع مختلف تاریخی متفاوت است؛ چنانکه جغرافیا نویسان قرن سوم و چهارم فقط به طور جسته و گریخته اطلاعاتی در اختیار ما قرار می‌دهند و مورخان دوره مغول و تیموری نیز به ندرت بطور مستقیم، به منطقه لردگان اشاره می‌کنند، این در حالی است که از دوره صفوی تا ظهور قاجاریه اطلاعات بیشتری درباره‌ی لردگان موجود است. بنابراین، تاریخ لردگان در دوره قاجار و پهلوی بسیار شفاف‌تر از دوره‌های پیشین است. علت این امر، به واسطه نوشته‌های تاریخ‌نگاران این دوره، خاطرات مکتوب تعدادی از خوانین، اسناد موجود و همین‌طور اطلاعات شفاهی و گفتاری مفید و ارزنده‌ای است که معمرین - از طریق مصاحبه - در اختیار ما قرار می‌دهند. با چنین رویکردی می‌توان تصویری روشن‌تر و کامل‌تری از وقایع لردگان ترسیم کرد. هر چند باید این واقعیت را پذیرفت که درباره بسیاری از وقایع - حتی آنهایی که فقط چند دهه پیش رخ داده‌اند - اطلاعات موجود کافی نیست و این امر خود نیاز به تحقیقات علمی گسترده‌تری دارد.

در پایان بر خود فرض می‌دانم از تمام عزیزانی که با آنها مصاحبه شد و اسامی آنها در فهرست منابع آمده است و آقایان عبدالعلی خسروی، کیانوش شاه‌رخ، دکتر غلامعلی عکاشه، مهندس اسکندر عکاشه، احمد رضا بختیار، داریوش قوامی، داریوش شجاعی و بیژن قوام پور که اسناد بالارزش خانواده خود را در اختیار این پژوهش قرار دادند، آقایان علی حسین پور، شکرالله شاه‌رخ، ولی رستمی، نصیر فاضل، رستم جلیل پور، کوروش رحیمی، اسفندیار قوامی، محمدنبی کریمی، علی نقی نبی پور، یوسف طهماسبی، اسماعیل طهماسبی، سیدباقر حسینی کینکی و دانش درویشی و از کسانی که در چاپ کتاب خصوصاً از مدیریت انتشارات مبین اندیشه آقای نصیر جینور «تقدسی نیا» که به انحاء مختلف در انجام این پژوهش، نگارنده را یاری دادند، نهایت تقدیر و سپاس‌گذاری را داشته باشم.

ساسان طهماسبی

تابستان ۱۳۹۰